

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**R. P. Maximiliani Sandaei E Societate Iesv Doctoris
Theologi Architectvra Christiana**

Sandaeus, Maximilianus

Coloniae Agrippinae, 1653

R. R. Coloniae Agrippinae Parochis, Evangelii D. N. Iesv Christi
Concionatoribvs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-46065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-46065)

R. R.
COLONIÆ AGRIPPINÆ
PAROCHIS,
EVANGELII D. N.
IESV CHRISTI
CONCIONATORIBVS.
De Operis Inscriptione, Vsu, Methodo,
MAXIMILIANVS SANDÆVS

Omnibus & Singulis

OSTQVAM THEOLOGIAM SCHOLASTICAM, illam disputatricem subtilitatibus rigentem desij publicè profiteri in Gymnasio Theologico ex cathedra (anni sunt plus minus xxxvi.) nunquam adfectum erga illam deserui, nec deserturus sum quam diu spiritus hos reget artus. Quocirca in prælectionibus sacris & Concionibus ad Academicos Litteratosq; habitis, quibus Superiorum iussu & genio impellente multis deinde annis me addixi, quicquid penè protuli, & postea lucubrationibus expressi, nomine THEOLOGIÆ signavi. Siquidem conatus sum Argumentum quodcumque, quamuis infimæ sortis, vt est Grammaticale, ita pertractare, vt supponendo fundamentum Theologicum, vel inferendo nonnulla, quæ ex Theologia arculis eruuntur, & res fidei ac morum solide confirmant, ad aliquam Theologia speciem referri possit. Sunt enim Theologia species variae. Quæ varietas sumitur ex
diuer-

COLONIENSI.

diuersâ methodo & caractere pertractandi res Diuinas, quas Scientia Theologica ceterarum Artium & Scientiarum Regina ac Modimperatrix considerat: sunt autem istæ.

I. CATECHISTICA. *Propria Catechistarum & Catechumenorum, qui per eam inchoantur elementis Religionis, & Myseria Fidei viua vocis ministerio à manuductoribus suis accipiunt. In eâ versatur Libellus vnus meus: de Oratione Dominicâ, & a ter, de Salutatione Angelicâ.*

II. POSITIVA. *Quæ ponit fundamenta fidei, & Ecclesiæ, quatenus in Sacra Scriptura continentur, ac in eorum explicatione occupatur; tradens sensum, tum literalem, seu Grammaticalem, per Historiam, Ætiologiam, Analogiam, Parabolam; tum Spiritualem, seu Mysticum, inuestigans Allegoriam, Tropologiam, Anagogicam. Huius Theologiæ specimen aliquodin omnibus meis Concionibus ac libris eatenus editis est cernere.*

III. SCHOLASTICA. *Quæ in Scholis traditur. Et rationibus, argumentisque probat, atque explicat, quæ sunt Fidei. Hanc tradidi libris IV. Prologomenorum Theologiæ Scholasticæ. Quos subsequuntur Opuscula Theologica non pauciora; quàm sunt Tractatus capitales in Theologia Scholastica de DEO, Diuinisque.*

IV. CONTROVERSIALIS. *Quæ est Polemica, ac Galeata, defendens doctrinam Christianam ac Catholicam contra oppugnantes aduersarios. Hanc produco, tum libris IV. Controuersiarum Hollandicarum, qui Hydrus inscribuntur, & illi adnexis libellis; tum in Castigatione Conscientiæ Iesuiticæ cauteriata in cõtrouersijs Fidei; tum in Volumine primo Cõmentationũ Academicarum, inscripto, Grammaticus Profanus, in quo de Controuersijs fidei, ac Sacræ Scripturæ, de quæ Vitijs & virtutibus à Theologo Grammatico disputatur, contra Grammaticos aui nostri profanos, ad vsum & cautelam Litteratorum; tum in alijs quibusdam eius generis Opusculis & Tractatibus aduersus hæreticos scriptis.*

V. CA-

CLERO PASTORALI.

V. CANONICALIS. *Quæ versatur circa Regulas Fidei & Morum, vt sunt Canones Ecclesie, Conciliorum decreta, Pontificum responsa, Synodorum pronunciata, ac similia, quorum frequens est allegatio & explicatio in meis libris partim editis, partim edendis.*

VI. CASISTICA. *Theologia Moralis circa Conscientie Casus occupata, quam nunquam dum vsus fert, desiderari patior in scriptis meis.*

VII. MYSTICA. *Quæ est contemplationi dedita, eam docens, quæ Theorica, exercens, quæ Practica. Quam tribus libris expesui. Quibus adiuncta est Clauis Mysticæ: Elucidarium: Onomasticon ordine alphabetico.*

VIII. DEVOTIONALIS. *Ita populariter voco illam, quæ docet Deuotionis exercenda modos varios, in vitâ spirituali fideles cuiuscunque conditionis instruens. Quam Centurijs x. de CHRISTO CRUCIFIXO HONORATO, & Opusculis Marianis de B. MARIA V. pluribusquæ alijs libellis persequutus sum.*

IX. HISTORICA: *Quæ etiam CHRONOLOGICA. Cuius imago apparet, tam in Opere, quod distinxi per quatuor Monarchias, Assyriorum, Persarum, Græcorum, Romanorum; quàm in Dissertationibus diuersis de Sanctis, per anni circulum coli in Ecclesia Catholicâ solitis.*

X. CONCIONATORIA, seu PRÆDICATORIA. *Quæ per Conciones, exhortationes homilias, dissertationes, lectiones sacras, piasquæ, aut ex altiori loco, aut etiam de plano docet, afficit, mouet, & suo loco ac tempore vtiliter oblectat. Porro, sub hac, quippe amplissima & longè latequæ diffusa, tot sunt Theologiæ species subalternæ, quot sunt Scientiæ & Artes, quarum obiectis, siue materijs vtitur suo iure Theologiæ ad rerum Diuinarum explanationem. Potest autem vti omnibus omnium Domina. Hinc originem habet suam.*

I. THEOLOGIA MECHANICA. *Quam exhibui in Volumine, cuius est Inscriptio ARTIFEX EVANGELICVS. Vbi ordine*

COLONIENSI.

ordine alphabetico recensentur: & in suis officinis tum Artifices ipsi, tum ipsorum materia, ac instrumenta, quatenus Diuinis intelligendis ac explicandis deseruiunt.

2. THEOLOGIA SYMBOLICA, In qua Diuina Perfectiones, ac Sacro-sancta Religionis Mystera Symbolis, id est, Notis suis signis arcani latentisque significati inuoluuntur & explicantur. Quam libris VI. expandi. Quibus adherent Symbola vitæ humanæ CXXVII, Notulis Theologicis illustrata. Item libri III. Symbolorum Mortis. Denique Symbola Mariana, per Tomos aliquot distributa, & proprijs commentationibus exornata.

3. THEOLOGIA GRAMMATICALIS. Quæ desumptâ materiâ ex argumento Grammatico, Poëtico, Rhetorico ad mores informandos idoneo, erudit Sapientiæ humane Diuinæque ad dictos ad Pietatem. Quod conatus sum facere in Pædia Academici Christiani. Quæ etiam inscribitur: Palæstra Pietatis eruditæ, & Grammaticus Christianus. Item, in Volumine, cuius est titulus Litterarus Christianus.

4. THEOLOGIA PHILOSOPHICA. Quæ Philosophiæ partes omnes, Logicam, Physicam, Metaphysicam, Mathesin, eiusque species ad Diuina cognoscenda, meliusque percipienda, quo DEI cultum, & cœlestium amorem promoueat, adducit; & profanis tamen prius factas sacras & Christianas. Quod facere tentâui in volumine sat vasto, cuius est inscriptio, PHILOSOPHVS CHRISTIANVS: seu PHILOSOPHIA CHRISTIANA: In eodem Sectæ Philosophorum ad mores Christianos transformantur, vt dicatur esse secundum scitâ Theologica, Academicus Christianus, Peripateticus, Stoicus, Pythagoricus, Epicureus etiam sano sensu, & Cynicus Christianus.

5. THEOLOGIA IVRIDICA. Quam libris omnino sex expressam, & Coniunctionibus aptam in publicum emisi.

6. THEOLOGIA MEDICA. Quam libris IV. complexus sum, & edidi, Concionatoribus Euangelicis per quã vtilẽ, vt r'bar.

7. THE-

CLERO PASTORALI.

7. THEOLOGIA MILITARIS. Militiam Christianam, Spiritualem, Mysticam, Moralem Libris XXIII, qui in quatuor Tomos distributi sunt, scriptam & explicatam ad usum Concionatorum representans.

8. THEOLOGIA ARCHITECTONICA. Quae Architecturam, Mysticam, Moralem, in Sacra Scriptura delitescens ob oculos ponit, & Aedificandi Artem, quae propria est, certe esse deberet PAROCHORVM varijs Opusculis secundum materiae diuersitatem, complectitur. Quam proinde vobis inscribo, VIRI REVERENDI, quorum est Aedificare non solum alterutrum, sicut facitis, sed etiam &, maxime, subditos, gregem vestrum. Quilibet vestrum dum Auditoribus suis loquitur ad Aedificationem Ecclesiam DEI AEDIFICAT. Vos DEI Adiutores & cooperatores estis, quibus ARCHITECTI nomen & munus conuenit, quia Principi Architecto operam locatis, ut minus primarij, Architecti tamen & ipsi, ut Doctor Gentium per Gratiam DEI, quae data est vobis.

FELIX Colonia Agrippina hoc quoque nomine, & digna encomio, non tantum propter vetustatem, venustatemque, propter magnitudinem sacram & profanam, propter decora penè innumera, verum etiam & multo magis propter Ordinem amplissimum Parochorum Vrbanorum, cum praecipua dignitate & potestate, quos idcirco aliqui Columnis & Montibus Sanctis, quibus suffulta Sancta Colonia fides annunciat per vniuersum orbem, comparant, ego ARCHITECTIS, Fundamento, quod est CHRISTVS, superaedificantibus. Sunt autem huiusmodi Ecclesiae Aedificatores omnino vndeuginti ad numerum Basilicarum Parochialium, quibus praesident, dicti PAROCHI & PLEBANI quod plebem in territoria vel regiones distributam regant. Sunt autem isti, ab Ecclesijs suis, vel locis cognominati. 1. S. Columbae. 2. Martini, 3. Laurentij, 4. Albani 5. Petri. 6. B. M. V. in Littore. 7. Lupi 8. Iacobi 9. Ioannis Baptista 10. B. M. V. Indulgentiarum 11. S. Pauli Apost. 12. Mariae Magdalena. 13. Brigide 14. Mauritij 15.

SS. Apo-

COLONIENSI.

SS. Apostolorum. 16. Cuniberti. 17. Christophori. 18. Ioannis
Euangelistæ. 19. B. M. V. in Pasculo.

VOBIS itaque VIRI REVERENDI, ut præcipuis Ecclesiæ
in Agrippina Colonia ARCHITECTIS, Volumē hoc Architectoni-
cū inspiciendum offero, peruoluendum repræsento, utendum trado:
nam nulla reuera mihi occurrit materia Concionatoria, ad cuius
tractationem non sit opportuna ac fructuosa ARCHITECTO-
NICA CHRISTIANA, si fiat quod omnibus Verbi Diuini
Doctoribus commendo, Lēctione, meditatione, scriptione, dictione-
que familiaris.

Ita fanè mihi persuadeo.

Omnium, Euangelio secundum virtutem Dei, Ædificando colla-
borantium in CHRISTO IESV Seruus

Maximilianus Sandæus.

REV. ^{do} PATRI

M. S.

ARCHITECTURÆ CHRISTIANÆ
SCRIPTORI
CHRISTIANVS THVLDENVS
EX CLERO COLONIENSI
AD GRADVS B. M. V. CANONICVS

E P O D O S.

Vilaudum generi, queis hunc virtutibus æquem?

O Architectum nobilem!

Substruit, ædificat, ponit quadrata, rotunda;

Docet struendi gratiam:

Fundamenta locat nullis dirimenda ruinis

Educit in Cælum DOMOS.

En properè firmis exsurgunt molibus ædes

Artem ferentes & operam:

Ex auro structæ solido, viuoque ex adamante

Hinc examussim & hinc nitent.

Nomi-